

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту розведення і генетики тварин імені М.В.Зубця НААН

Остап ЖУКОРСЬКИЙ

«15» січня 2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Прийми Сергія Володимировича
на тему: «**Онтогенетична динаміка, детермінація та співвідносна мінливість
росту, екстер'єру та ефективності продуктивного використання
молочної худоби**»,
поданої на здобуття вченого ступеня доктора філософії
галузь знань **20 «Аграрні науки та продовольство»**
та спеціальності **204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»**

Витяг з протоколу № 1 розширеного засідання лабораторій розведення молочної худоби, генетики тварин, біотехнології відтворення тварин, збереження генетичних ресурсів тварин, інформаційних систем племінного тваринництва Інституту розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця НААН від «3» січня 2025 року.

ПРИСУТНІ: Бірюкова О. Д., д. с.-г. н., ст. н. сп., головуєча на засіданні; Ковтун С. І., д. с.-г. н., професор, академік НААН; Полупан Ю. П., д. с.-г. н., професор, чл.-кор. НААН; Дзіцюк В. В., д. с.-г. н., професор; Вдовиченко Ю. В., д. с.-г. н., ст. н. сп., чл.-кор. НААН; Стародуб Л. Ф., д. с.-г. н., ст. н. сп.; Щербак О. В., канд. с.-г. н., ст. н. сп.; Кругляк А. П., канд. біол. н., ст. н. сп.; Базишина І. В., канд. с.-г. н., ст. н. сп.; Бойко О. В., канд. с.-г. н., ст. н. сп.; Мільченко Ю. В., канд. с.-г. н., ст. н. сп., вчений секретар; Коваленко Г. С., канд. с.-г. н., ст. н. сп.; Сидоренко О. В., канд. с.-г. н., ст. н. сп.; Джус П. П., канд. біол. н.; Кругляк Т.О., канд. с.-г. н.; Мохначова Н. Б., канд. с.-г. н.; Прийма С. В., н. сп.; Ільницька Т. Є., канд. с.-г. н.; Кулакова М. Б., пров. економіст., Мележко А. О., канд. с.-г. н., ст. н. сп. Михайленко Н. Г., пров. зоот.; Гольоса Г. О., пров. зоот.

Всього присутніх 22 чол.

Порядок денний: обговорення основних наукових результатів дисертації **Прийми Сергія Володимировича** на тему: «**Онтогенетична динаміка, детермінація та співвідносна мінливість росту, екстер'єру та ефективності продуктивного використання молочної худоби**», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії, галузь знань **20 «Аграрні науки та продовольство»**, спеціальність **204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»**.

Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця НААН протокол № 11 від 31 серпня 2021 року.

Науковий керівник: доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент НААН **Полупан Юрій Павлович**.

СЛУХАЛИ:

Доповідь здобувача С. В. Прийма про основні положення дисертації. В ході проведення досліджень було визначено, істотний ступінь генетичної детермінації, насамперед впливу батька і умовної кровності за поліпшувальною голштинською породою на інтенсивність росту молодняка, формування екстер'єру первісток, молочної продуктивності, тривалості та ефективності довічного використання корів, урахування виявленого рівня співвідносної мінливості яких забезпечить можливості раннього добору за предикторними ознаками. Вплив досліджених чинників доквілля виявився помітно слабшим, а негативний вплив сезонного

чинника мінімізується за впровадження цілорічної однотипної годівлі повнорационними кормосумішками. За результатами комплексного дослідження одержано нові дані про онтогенетичні та селекційно-генетичні закономірності формування живої маси, статевого диморфізму, молочної продуктивності, відтворювальної здатності, тривалості та ефективності довічного використання корів вітчизняних і голштинської молочних порід. Доведено, що у високопродуктивних стадах на формування молочної продуктивності первісток найбільше впливає приріст живої маси телиць у період інтенсивного статевого дозрівання (6-12 місяців). Доведена можливість раннього добору за віком отелення і молочною продуктивністю первісток з метою селекційного поліпшення ознак тривалості та ефективності довічного використання корів.

Актуальність теми дисертації. Дисертацію С. В. Прийми присвячено вивченню закономірностей росту молодняку, формування екстер'єру первісток, впливу на тривалість та ефективність довічного використання корів генетичних (порода, умовна кровність, належність до генеалогічного формування, походження за батьком) і чинників довкілля (стадо, рік та сезон народження і першого отелення).

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Університету та кафедри. Дисертаційна робота була виконана в рамках державної програми науково-дослідних робіт Інституту розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця НААН за завданням 31.02.01.01.Ф «Дослідити генетичні закономірності успадкування та формування фено- і генотипових селекційних ознак тварин молочних та молочно-м'ясних порід за різних методів селекції» ДР № 0121U108652.

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів та вирішенні конкретного наукового завдання. Здобувачем самостійно здійснено пошук і аналіз літературних джерел за темою дисертації, розроблено схеми проведення експериментів, виконано весь обсяг експериментальних досліджень, а також статистична обробка одержаних результатів. Інтерпретацію, аналіз і узагальнення результатів досліджень, формулювання висновків та пропозицій виробництву проведено за методичної допомоги наукового керівника. Особистий внесок у роботах, опублікованих у співавторстві, визначено у списку опублікованих праць.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Дослідження проведено на достатньому методичному рівні із використанням загально-прийнятих класичних методик і сучасних методів наукових досліджень. При аналізі отриманих результатів було застосовано сучасні засоби програмного забезпечення. Достовірність даних підтверджено достатнім обсягом досліджень та застосуванням надійних методів статистичної обробки даних. Висновки та рекомендації аргументовано результатами власних досліджень, вони відповідають меті та поставленим завданням.

Наукова новизна основних результатів дослідження. За результатами комплексного дослідження одержано нові дані про онтогенетичні та селекційно-генетичні закономірності формування живої маси, статевого диморфізму, молочної продуктивності, відтворювальної здатності, тривалості та ефективності довічного використання корів вітчизняних і голштинської молочних порід. Доведено, що у високопродуктивних стадах на формування молочної продуктивності первісток найбільше впливає приріст живої маси телиць у період інтенсивного статевого дозрівання (6-12 місяців). Запропоновано нові параметри вирощування і добору ремонтних телиць. Вивчено вплив затримок росту телиць в різні вікові

періоди першого року вирощування на компенсаторний ріст і подальшу молочну продуктивність, та виявлено їх негативний вплив на продуктивні ознаки корів. Встановлено, що інтенсивність вирощування у період статевого дозрівання телиць справляє найбільш помітний вплив на формування більшості промірів корів первісток. Доведена можливість раннього добору за віком отелення і молочною продуктивністю первісток з метою селекційного поліпшення ознак тривалості та ефективності довічного використання корів.

Практична цінність результатів дослідження та їх впровадження. Одержані результати наукових досліджень можуть бути використані для формування високопродуктивних стад молочної худоби. Встановлено зв'язки інтенсивності росту ремонтного молодняку з екстер'єром і продуктивністю корів дозволяють проводити цілеспрямований добір у стаді з метою покращення добробуту тварин, підвищення молочної продуктивності, подовження тривалості та підвищення ефективності господарського використання. Обґрунтовано необхідність проведення добору телиць за живою масою насамперед у період інтенсивного статевого дозрівання у віці від шести до дванадцяти місяців.

Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження викладено в 15 наукових працях, з них 7 статей у фахових наукових виданнях України та 8 публікацій у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Статті у наукових фахових виданнях України

1. **Прийма С. В.,** Полупан Ю. П., Даниленко В. П. Ефективність господарського використання корів різних країн та стад селекції. *Розведення і генетика тварин*. Київ, 2021. Вип. 62. С. 72-86. DOI: <https://doi.org/10.31073/abg.62.11> (Здобувач зібрав, статистично опрацював і проаналізував дані, підготував статтю до друку).

2. **Прийма С. В.** Визначення племінної цінності та препотентності бугаїв молочних порід. *Розведення і генетика тварин*. Київ, 2022. Вип. 63. С. 120-135. DOI: <https://doi.org/10.31073/abg.63.10>

3. Полупан Ю. П., **Прийма С. В.** Динаміка екстер'єрних особливостей первісток молочних порід. *Розведення і генетика тварин*. Київ, 2023. Вип. 65. С. 107-127. DOI: <https://doi.org/10.31073/abg.65.10> (Здобувач здійснив статистичну обробку даних, проаналізував і узагальнив результати досліджень, підготував статтю до друку).

4. Полупан Ю. П., **Прийма С. В.** Співвідносна мінливість росту телиць та екстер'єру первісток з молочною продуктивністю корів. *Вісник аграрної науки*. 2024. № 5. С. 31-41. DOI: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202405-04> (Здобувач статистично опрацював і проаналізував дані, підготував статтю до друку).

5. Полупан Ю. П., **Прийма С. В.** Вплив затримок росту телиць до річного віку на молочну продуктивність корів. *Науковий вісник Львівського НУВМБ ім. С. З. Гжицького*. Серія : Сільськогосподарські науки. 2024. Т. 26, № 101. С. 67-74. DOI: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-a10111> (Здобувач статистично опрацював і проаналізував дані, підготував статтю до друку).

6. Полупан Ю. П., **Прийма С. В.** Вікова динаміка живої маси та статевого диморфізму молодняку молочних порід. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. Оброшине, 2024. Вип. 76 (1). С. 117-126. DOI: [https://doi.org/10.32636/01308521.2024-\(76\)-1-12](https://doi.org/10.32636/01308521.2024-(76)-1-12) (Здобувач статистично опрацював і проаналізував дані, підготував статтю до друку).

7. Полупан Ю. П., **Прийма С. В.** Вплив інтенсивності росту живої маси телиць на формування екстер'єру корів молочних порід. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія : Тваринництво. 2024. Вип. 3 (58). С. 76-82. DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.lvst.2024.3.9> (Здобувач статистично опрацював і проаналізував дані, підготував статтю до друку).

Тези наукових доповідей

8. Полупан Ю. П., **Прийма С. В.**, Мельник Ю. Ф., Олешко В. П. Особенности роста молодняка джерсейской породы и её помесей. Inovații în zootehnie și siguranța produselor animaliere – realizări și perspective : conferința științifico-practică cu participare internațională. Maximovca, 2021. P. 456–463. (Здобувач статистично опрацював і проаналізував дані).

9. **Прийма С. В.** Племінна цінність і препотентність бугаїв молочних порід. Актуальні дослідження з проблем розведення, генетики та біотехнології у тваринництві : матеріали ХХ Всеукр. наук. онлайн-конф. молодих учених і аспірантів. Чубинське, 2022. С. 38-41. URL: http://iabg.org.ua/images/vitannia/tezy_2022.pdf

10. **Прийма С. В.** Зміни екстер'єру корів за зростання умовної кровності за голштинською породою. Актуальні дослідження з проблем розведення, генетики та біотехнології у тваринництві : матеріали ХХІ Всеукр. наук. конф. молодих учених і аспірантів, присвяч. 85-й річн. від дня народж. акад. НААН Михайла Зубця та Дню науки в Україні. Чубинське, 2023. С. 20-21. URL: <http://iabg.org.ua/images/TEZY%202023.pdf>

11. Polupan Yu. P., **Pryima S. V.** Color and exterior characteristics of first-calf heifers of dairy breeds. Conferinta stințifico-practica cu participare internațională : "Gestionarea fondului genetic animalier – probleme, solutii, perspective" Culegere de lucrări științifice (28-30 septembrie). Maximovca, 2023. P. 209–214. DOI: <https://doi.org/10.61562/mgfa2023.28> (Здобувач статистично опрацював і проаналізував дані).

12. **Прийма С. В.** Вплив затримки росту телиць на розвиток та продуктивність корів молочних порід. Сучасні світові та вітчизняні тенденції розвитку галузі тваринництва: виклики та перспективи : матеріали ХХІІ Всеукр. наук. конф. молодих учених і аспірантів, присвяч. 85-й річн. від дня народж. акад. НААН Валерія Бурката та Дню науки в Україні. Чубинське, 2024. С. 40-41. URL: <https://iabg.org.ua/images/aspirantura/vstup2024/Tezy%202024.pdf>

13. **Прийма С. В.**, Полупан Ю. П. The relationship of the growth of heifers and the exterior of first-calf heifers with their milk productivity. Горизонти розвитку сільськогосподарського виробництва та переробки в Україні (до дня пам'яті доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка Пелиха Віктора Григоровича) : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Кропивницький : ХДАЕУ, 2024. С. 111-114. URL: https://www.ksau.kherson.ua/files/konferencii/2024/03/mater_30_03_24.pdf (Здобувач статистично опрацював і проаналізував дані).

14. Polupan Yu. P., **Pryima S. V.** Efficiency of lifetime use of cows of different ages of the first calving. Відновлення та інноваційний розвиток тваринництва в умовах сучасних викликів : (електронне видання) : тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. науковців, викладачів та аспірантів, 23–24 квіт. 2024 р. Харків, 2024. С. 14–16. URL: <http://btu.kharkov.ua/nauka/konferentsiyi/> (Здобувач статистично опрацював і проаналізував дані).

15. Полупан Ю. П., **Прийма С. В.** Вплив сезону народження на формування живої маси телиць молочних порід. Біологія тварин : тез. доп. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річ. від дня народж. д-ра біолог. наук, акад. УААН, заслуж. діяча науки і техніки України, директора Інституту біології тварин НААН з 1972 по 1993 р. Петра Лагодюка, 3–4 жовт. 2024 р. : Актуальні проблеми сучасної біології, тваринництва та ветеринарної медицини : Львів, 2024. Т. 26, № 3. С. 103–104. http://aminbiol.com.ua/images/Journal/2024/3/AB_2024_26_3.pdf (Здобувач статистично опрацював і проаналізував дані).

Апробація основних результатів дослідження. Отримані за програмою дисертаційних досліджень результати апробовано і оприлюднено на Науково-практичній конференції з міжнародною участю "Inovații în zootehnie și siguranța produselor animaliere – realizări și perspective" (Maximovca, Молдова, 2021), ХХ всеукраїнській науковій онлайн-конференції молодих учених і аспірантів "Актуальні дослідження з проблем розведення, генетики та біотехнології у тваринництві" (Чубинське, 2022), ХХІ всеукраїнській науковій конференції молодих учених і аспірантів, присвяченій 85-й річниці від дня народження

академіка НААН Михайла Зубця та Дню науки в Україні “Актуальні дослідження з проблем розведення, генетики та біотехнології у тваринництві” (Чубинське, 2023), Науково-практичній конференції з міжнародною участю “Gestionarea fondului genetic animalier – probleme, solutii, perspective” (Махімовса, Молдова, 28–30 вересня 2023), XXII всеукраїнській науковій конференції молодих учених і аспірантів, присвяченій 85-й річниці від дня народження академіка НААН Валерія Бурката та Дню науки в Україні “Сучасні світові та вітчизняні тенденції розвитку галузі тваринництва: виклики та перспективи” (Чубинське, 2024), Всеукраїнській науково-практичній конференції “Горизонти розвитку сільськогосподарського виробництва та переробки в Україні (до дня пам’яті доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка Пелиха Віктора Григоровича) (Кропивницький, 2024), Всеукраїнській науково-практичній конференції науковців, викладачів та аспірантів “Відновлення та інноваційний розвиток тваринництва в умовах сучасних викликів” (Харків, 2024), Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми сучасної біології, тваринництва та ветеринарної медицини”, присвяченій 100-річчю від дня народження доктора біологічних наук, академіка УААН, заслуженого діяча науки і техніки України, директора Інституту біології тварин НААН з 1972 по 1993 р. Петра Лагодюка (Львів, 3–4 жовтня 2024).

Висновок щодо проведення біоетичної експертизи дисертаційного дослідження. Експериментальні та лабораторні дослідження здобувача було проведено з дотриманням вимог Закону України № 3447-IV від 21.02.06 р. «Про захист тварин від жорстокого поводження», які узгоджуються з основними принципами «Європейської конвенції з захисту хребетних тварин, що використовуються для експериментальних та наукових цілей» (Страсбург, 1986), декларації «Про гуманне ставлення до тварин» (Гельсінкі, 2000) і Національного конгресу з біоетики «Загальні етичні принципи експериментів на тваринах» (Київ, 2001).

Здобувачу було задано 33 запитання, на які доповідач надав обґрунтовані відповіді та пояснення.

Виступили:

Науковий керівник – доктор сільськогосподарських наук, професор член-кореспондент НААН Полупан Ю. П. відзначив високий рівень знань, умінь, навичок і компетентностей здобувача ступеня доктора філософії. Виконуючи індивідуальний навчальний план, С. В. Прийма продемонстрував високу працездатність, ерудицію та наполегливість у засвоєнні нових навчальних дисциплін. Під час підготовки дисертації та виконання індивідуального наукового плану він зарекомендував себе як самостійний, відповідальний і наполегливий науковець, здатний ставити та вирішувати складні наукові завдання. Він володіє методиками наукових досліджень, комунікаційними навичками та іншими компетентностями, що дозволяють йому послідовно й аргументовано представляти результати своїх досліджень, публікувати їх у вітчизняних і міжнародних наукових виданнях, обговорювати у науковій спільноті та обґрунтовувати власні досягнення.

Рецензенти:

Кругляк А. П., кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник відзначив актуальність теми дослідження, його наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи. Експерт відмітив, що проведено масштабне дослідження, спрямоване на вивчення процесів росту, розвитку, спадковості та продуктивності корів різних порід. В результаті

отримано нові дані про формування живої маси, статевий диморфізм, молочну продуктивність, репродуктивну здатність та продуктивне довголіття тварин. Встановлено, що інтенсивність вирощування у період статевого дозрівання телиць справляє найбільш помітний вплив на формування більшості промірів корів первісток. На основі аналізу дисертації експертом запропоновано дати їй загальну позитивну оцінку, як такій, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, та рекомендувати дисертацію для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» та спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва».

Вдовиченко Ю. В., доктор сільськогосподарських наук, член-кореспондент НААН відзначив актуальність обраної теми, високий ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків. Експерт відмітив, що під час виконання дисертації використано усі необхідні методи досліджень, які дозволили здобувачу виконати поставлені завдання та зробити логічні висновки. Використання статистичних методів (дисперсійний та кореляційний аналізи) підтверджують обґрунтованість наукових положень і загальних висновків дисертації. На основі аналізу дисертації експертом запропоновано дати їй загальну позитивну оцінку, як такій, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, та рекомендувати дисертацію для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» та спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва».

В обговоренні взяли участь:

Дзіцюк В. В., доктор сільськогосподарських наук, професор; Коваленко Г. С., кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник; Ковтун С. І., доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН; Бірюкова О. Д., доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник.

Виступаючі зазначили, що дисертація С. В. Прийми виконана на актуальну тему, містить значну кількість нових наукових даних, має наукову новизну, актуальність, важливе теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Було підтримано пропозицію рецензентів про рекомендацію дисертації С. В. Прийми для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» та спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва».

УВАЛИЛИ:

Дисертація здобувача ступеня доктора філософії Прийми Сергія Володимировича на тему: «Онтогенетична динаміка, детермінація та співвідносна мінливість росту, екстер'єру та ефективності продуктивного використання молочної худоби» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій вирішено конкретне наукове завдання щодо з'ясування закономірностей росту молодняка, формування екстер'єру первісток, впливу на тривалість та ефективність довічного використання корів генетичних (порода, умовна кровність, належність до генеалогічного формування, походження за батьком) і чинників довкілля (стадо, рік та сезон народження і першого отелення), що має важливе значення для розведення великої рогатої худоби молочних порід.

Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей здобувача Прийми Сергія Володимировича дисертація на тему: «Онтогенетична динаміка, детермінація та співвідносна мінливість росту, екстер'єру та ефективності продуктивного використання молочної худоби» рекомендується для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» та спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва».

Рішення прийнято одногосно.

**Голова засідання,
завідувачка лабораторії
розведення молочної худоби
доктор сільськогосподарських наук,
старший науковий співробітник**

Ольга БІРЮКОВА

**Секретар,
старший науковий співробітник
лабораторії розведення молочної худоби,
кандидат сільськогосподарських наук**

Тетяна КРУГЛЯК